

Maria Ed
Tel: 010-698 14 74
maria.ed
@naturvardsverket.se

YTTRANDE
2019-02-21 Ärendenr:
NV-08995-18

Mark- och miljööverdomstolen
svea.avdelning6@dom.se

Yttrande i mål M 5405-18 angående föreläggande om att upphöra med tåktverksamhet inom delar av fastigheten [REDACTED] i Lycksele kommun

Mark- och miljööverdomstolen har förelagt Naturvårdsverket att yttra sig över aktbilaga 1, 3, 6–10, 20 och 22 i mål nr M 5405-18, samt mark- och miljödomstolens dom av 2018-05-11 i mål nr M 1460-17. Naturvårdsverket har inte varit involverad i de tidigare prövningarna och intar därför rollen av remissmyndighet i detta sammanhang. Våra bedömningar i sak baseras på de aktbilagor som Naturvårdsverket har tagit del av i målet.

Då den huvudsakliga frågeställningen i målet rör frågan om huruvida ett nytt naturtillstånd har inträtt avgränsas yttrandet till denna fråga.

Sammanfattning

Enligt Naturvårdsverkets bedömning har det uppstått ett nytt naturtillstånd i de delar av [REDACTED] (Fastigheten) som avgränsats som ett rödskrafferat område i mark- och miljödomstolens dom 2018-05-11 i mål nr M 1460-17. Naturvårdsverket bedömer att en förändring i vegetationen har fått en bestående karaktär och att ett nytt naturtillstånd därför har inträtt. Under den tid upplaget av massor legat på platsen har ett växtsamhälle varaktigt utvecklats och detta nya naturtillstånd kommer att försvinna vid ytterligare materialuttag.

Bakgrund

Tidigare prövning

Naturvårdsverket konstaterar att aktuellt upplag tidigare har varit uppe till prövning ett flertal gånger.

- I mål nr M 1771-05 bedömde miljödomstolen att verksamhet i form av materialuttag krävde tillstånd enligt miljöbalken.
- År 2014 lämnade bolaget in en anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Länsstyrelsen godkände då den anmälda verksamheten.
- År 2016 bedömde Länsstyrelsen att verksamheten utgör tillståndspliktig täktverksamhet och förelade bolaget om att upphöra med verksamheten.
- I mål M 203-17 bedömde mark- och miljödomstolen att så länge uttag av material enbart sker i upplaget är uttaget icke-tillståndspliktig verksamhet.
- I Mark- och miljödomstolens dom, daterad 2018-05-11, ändras Länsstyrelsens i Västerbottens län beslut när det gäller första strecksatsen i föreläggandet på så sätt att föreläggandet i den delen får följande lydelse:

att i de västra och nordvästra delarna av upplaget inte avtäcka ytterligare mineraljord på någon yta där det etablerats ett vegetationstäckte med lavar eller mossa och där det också kan finnas gräs samt att inte avverka små tallar och björksly inom verksamhetsområdet på fastigheten [REDACTED] i Lycksele kommun. Vilka delar av upplaget som ytterligare avtäckning och avverkning inte får ske på, framgår av karta i domsbilaga 3.

Bolaget yrkar nu på nytt att Mark- och miljööverdomstolen efter beviljande av prövningstillstånd, med ändring av Mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva Länsstyrelsen i Västerbottens läns föreläggande.

Naturvårdsverket vägledning gällande täktverksamhet och materialuttag

I Naturvårdsverkets handbok¹ gällande prövning av täkter framgår att ”Material som lagts upp i annat syfte än att skapa upplag, t.ex. för efterbehandling i landskapsarkitektoniskt syfte, överskottsmassor av annan verksamhet eller om materialet har legat så länge på platsen att det kommit att bli ett bestående inslag i miljön, bör omfattas av tillståndsplikt enligt 12:1 MB.”

I förarbetena till naturvårdslagen, vilka det även refereras till i Naturvårdsverkets handbok gällande prövning av täkter, framgår att täkt från massor som upplagts för att läka sår i naturen eller på annat sätt i landskapsarkitektoniskt syfte likställs ur tillståndssynpunkt med täkt av motsvarande material i ursprungligt läge.² Även täkt i gamla slagghögar som med tiden blivit ett bestående inslag i landskapsbilden faller under tillståndsplikt.

¹ Naturvårdsverket. Handbok 2003:1. Prövning av täkter – Handbok med allmänna råd.
<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-0121-3.pdf>

² Prop.1964:148, s 74.

Begreppet nytt naturtillstånd i vatten- respektive terrestra miljöer

Naturvårdsverket konstaterar, såsom också framgår av mark- och miljödomstolens dom samt bolagets argumentation i aktbil. 3, punkten 3.2, att begreppet ”nytt naturtillstånd” inte är entydigt definierat för materialuttag och täktverksamhet. Begreppet nytt naturtillstånd användes inte vid tiden för naturvårdslagen eller vid framtagandet av Naturvårdsverkets täkthandbok.

I mål och ärenden där miljöbalken tillämpas används begreppet nytt naturtillstånd huvudsakligen när det gäller markavvattning och dikesrensning. Naturvårdsverkets handbok om markavvattning och rensning³ vägleder om hur begreppet nytt naturtillstånd ska tolkas. Ett nytt naturtillstånd har enligt vägledningen inträtt när flora och fauna eller naturmiljön i övrigt under tiden efter den senaste dikningen förändrats och detta naturtillstånd skulle försvinna genom en ny dikning eller rensning. Enligt de prejudicerande beslut och domar som redovisas i Bilaga 5 till handboken kan den tid som ska ha förflutit sedan senaste rensning variera stort beroende på förhållandena i det enskilda fallet.

De ekologiska principer som gäller för begreppet nytt naturtillstånd i vattenmiljöer är giltiga även för landmiljöer. Naturvårdsverket anser därmed, i likhet med mark- och miljödomstolen (i dom 2018-05-11, Mål nr M 1460-17), att begreppet nytt naturtillstånd i Naturvårdsverkets handbok om markavvattning och rensning även är relevant för den nu aktuella prövningen av upplaget av massor på Fastigheten.

Därtill behöver dock ytterligare ett par förtydliganden och tillägg rörande begreppet göras (se nedan).

Råder ett nytt naturtillstånd på Fastigheten?

Diskussionen om huruvida ett nytt naturtillstånd har inträtt på Fastigheten har hittills begränsats till huruvida vegetation har etablerat sig och i vilken omfattning så har skett. Enligt Naturvårdsverkets bedömning är det dock ett för snävt betraktelsesätt vad gäller innebörden av nytt naturtillstånd. Bedömningen av om nytt naturtillstånd inträtt måste ske utifrån de specifika förhållanden som råder på respektive plats.

Enligt Naturvårdsverket kan ett nytt naturtillstånd ha inträtt när:

- Naturligt förekommande växtarter för regionen stadigvarande har etablerat sig.
- Växtmiljöer uppstått som liknar, eller överensstämmer med, naturligt förekommande svenska naturtyper.
- Djurarter, som antingen har det upplagda materialet eller den uppkomna vegetationen som livsmiljö, stadigvarande har etablerat sig.
- De upplagda massorna ger upphov till ändrade hydrologiska eller geohydrologiska förutsättningar i området.

³ Naturvårdsverket. Handbok 2009:5. Markavvattning och rensning – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om markavvattning i 11 kap. miljöbalken. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-0163-6.pdf>

Bolaget anför att det glesa vegetationstäckets inom verksamhetsområdet på Fastigheten per automatik innebär att ett nytt naturtillstånd inte har uppstått. Naturvårdsverket delar inte bolagets uppfattning utan bedömer att vegetationstäckets (lavar och ett mindre antal små tallar) i sig är tillräckligt för att konstatera att ett nytt naturtillstånd har uppstått. Detta är ett första steg i en succession av tillkommande växtarter och växtsamhällen där det slutliga tillståndet är en tallskog. Alla successionsstadierna utgör naturliga tillstånd av växtmiljöer. Enligt Naturvårdsverket är det inte vegetationstäckets gleshet eller antalet växtarter på platsen som enskilt avgör om ett nytt naturtillstånd har inträtt.

På torra sandiga/grusiga jordarter, som i detta fall, går etableringen mycket långsammare än på lerrika jordarter med högre närings- och bättre fuktighetstatus. Det innebär att på den typen av torra näringsfattiga substrat som finns inom upplagsområdet på Fastigheten kan det gå flera decennier innan all mineraljord är beklätt av ett vegetationstäckes. En annan viktig aspekt när det gäller upplagda massor är att blottlagda sediment ofta är växtplatser för konkurrenssvaga arter som inte sällan är sällsynta och/eller rödlistade. Det kan dels handla om arter som bäst etablerar sig i blottor av bar jord men också om arter som var vanligare i det gamla jordbrukssamhället och som gynnas av olika hävdåtgärder. Huruvida sådana arter har etablerat sig på upplaget i det aktuella området beror också på om det i närheten finns platser där sådana arter förekommer naturligt, hur goda spridningsmöjligheter som finns för dessa arter osv.

Även om vegetation helt saknas i delar av det aktuella verksamhetsområdet kan ändå ett nytt naturtillstånd uppstått även i de delar som inte är rödskafferade genom att stadigvarande förekomst av olika djurarter har etablerat sig. Ofta handlar det om ryggradslösa djur som t.ex. olika arter av insekter. Det finns ett antal svenska arter insekter som är beroende av blottad jord och sandiga jordarter för sin existens. Många av dessa har idag en ogynnsam bevarandestatus som en effekt av ändrade brukningsmetoder inom de areella näringarna. I vilken omfattning denna typ av arter har etablerat sig i det aktuella upplaget beror på arternas spridningsbenägenhet och närheten till varaktiga bestånd av sådana arter i landskapet.

Även om upplaget av massor endast har ett glest vegetationstäckes kan de utgöra viktiga lokaler för olika djurarter. Särskilt den fas av växtsuccessionen med inslag av blommande buskar och örter kan gynna många pollinatörer som tambin, humlor, solitära bin och andra steklar, blomflugor, fjärilar m.fl. Artsammansättning, omfattning och varaktighet beror på en rad platsspecifika förutsättningar för respektive plats.

Genom upplag av massor kan de hydrologiska och geohydrologiska förhållandena ändras. Beroende på kornstorlek och materialets vattenhållande förmåga ändras ofta förhållandena för bl.a. infiltration av regnvatten och grundvattenytans läge i sedimenten. Det bör noteras sådana förändringar i grundvattnets tryckytor vid upplag av massor även kan påverka och förändra grundvattenförhållandena i angränsande områden.

Ändrade hydrologiska förhållanden kan ha en påverkan på växt- och djurliv i angränsande områden. I vilken omfattning så sker beror på de plats specifika förhållandena på respektive plats.

Naturvårdsverkets ställningstagande

Enligt Naturvårdsverkets bedömning har ett nytt naturtillstånd varaktigt uppstått i de delar av verksamhetsområdet som avgränsats som ett rödskafferat område i mark- och miljödomstolens dom 2018-05-11 i mål nr M 1460-17.

Naturvårdsverket delar därför i det nu prövade fallet mark- och miljödomstolens och länsstyrelsen syn på att ett nytt naturtillstånd har inträtt.

Naturvårdsverket anser att inom aktuella delar av verksamhetsområdet har floran under de senaste två decennierna förändrats så att den nya naturmiljön har fått en bestående karaktär. Ett nytt naturtillstånd har således uppstått. Vid ytterligare materialuttag kommer detta nya naturtillstånd att försvinna. (Jämför handbok 2009:5⁴). Naturvårdsverkets bedömning utgår enbart från de handlingarna (inklusive fotografier av området) som Naturvårdsverket har tagit del av i målet och baseras på förekomsten av det redovisade vegetationstäckets i det rödskafferade området i dombilaga 3. Såsom beskrivet i avsnittet ovan, *Råder ett nytt naturtillstånd på Fastigheten?*, är inte ett glest vegetationställe enskilt avgörande för bedömning av huruvida ett nytt naturtillstånd har inträtt.

Erfarenhetsmässigt bedömer Naturvårdsverket det som troligt att ett så omfattande upplag av torra jordarter innebär att även djurarter knutna till sådana miljöer har etablerat sig på den aktuella platsen. Vidare bedömer Naturvårdsverket att omfattningen av upplagda massor även kan ha påverkat områdets hydrologi och eventuellt även angränsande områdets hydrologi. Av handlingarna framkommer inte att bolaget har genomfört undersökningar för att belysa områdets artförekomster och hydrologiska förhållanden. Huruvida ett nytt naturtillstånd också har inträtt som en effekt av ändrad hydrologi eller etablering av djurarter går på ingivet material inte att svara på med säkerhet.

Beslut om detta yttrande har fattats av enhetschefen Frida Rudsander.

Vid den slutliga handläggningen har i övrigt biologen Krister Mild, miljöjuristen Torunn Hofset och handläggaren Maria Ed deltagit, den sistnämnda föredragande.

Frida Rudsander

Maria Ed

---

⁴ Naturvårdsverket. Handbok 2009:5. Markavvattning och rensning – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om markavvattning i 11 kap. miljöbalken. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-0163-6.pdf>